

УДК 343.373

ПРОБЛЕМА КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ, ЩО СПРИЧИНИЛО НЕВИПЛАТУ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПЛАТ

Ольга ШИЯН,

аспірант кафедри кримінального права
Класичного приватного університету,
старший викладач кафедри кримінального, цивільного
та міжнародного права
Запорізького національного технічного університету

SUMMARY

The article is devoted to the problematic issue of qualification of misuse of budgetary funds, which resulted in non-payment of wages, stipends, pensions or other statutory payments. It is concluded that between Article 210 and Part 2 of Article 175 of the Criminal Code of Ukraine article no competition, because these crimes have different basic direct objects. In this connection, simultaneous signs of offenses, forms ideal set of crimes and requires skill on the part 2 of Article 175 and the relevant part of Article 210 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: qualifications of crimes, misuse, budgetary funds, unjustifiable failure, statutory payments, competition articles, set of crimes.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню проблемного питання кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат. Робиться висновок, що між ст. 210 і ч. 2 ст. 175 Кримінального кодексу України відсутня конкуренція статей, оскільки ці злочини мають різні основні безпосередні об'єкти. У зв'язку з цим одночасна наявність ознак цих складів злочинів утворює ідеальну сукупність злочинів і потребує кваліфікації за ч. 2 ст. 175 і відповідною частиною ст. 210 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: кваліфікація злочинів, нецільове використання, бюджетні кошти, безпідставна не виплата, встановлені законом виплати, конкуренція статей, сукупність злочинів.

Постановка проблеми. У п. 8 ст. 7 Бюджетного кодексу України закріплений принцип цільового використання бюджетних коштів, що означає використання бюджетних коштів тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями [1]. Згідно з ч. 7 ст. 43 Конституції України, право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом. Відповідно до ст. 46 Основного Закону, громадяни мають право на соціальний захист. А в ст. 53 Конституції України передбачено, що держава забезпечує надання державних стипендій і пільг учням і студентам [2]. Дослідження проблемних питань кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів із бюджету без установлених бюджетних призначень або з їх перевищенням, що спричинило не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, з метою забезпечення справедливої диференційованої кримінальної відповідальності особам, які вчинили зазначений злочин, є досить важливим, адже в ст. 1 Кримінального кодексу (далі – КК) України зафіксовано, що він має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності ... від злочинних посягань ..., а також запобігання злочинам [3].

Актуальність теми статті зумовлена тим, що з'ясування проблем кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, має велике значення для правильної кваліфікації діяння і призначення судом справедливого покарання, адже це значно впливає на ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння й особи винного, а також на форму кримінальної відповідальності та розмір покарання.

Наведені обставини не залишають сумнівів в актуальності обраної теми дослідження та її науково-практичному значенні.

Суттєвий внесок у дослідження актуальних проблем кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило не виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, зокрема, зробили П.П. Андрушко [4; 5], Р.А. Волинець [6; 7], О.О. Дудоров [8; 9], І.О. Зінченко [10], С.Я. Лихова [11; 12], М.І. Мельник [13], О.М. Олейнічук [14], В.В. Топчій [15–17], М.І. Хавронюк [18], Н. Чекай [19] та інші вчені.

Ці питання в рамках дисертацій і монографій досліджували Р.А. Волинець [6; 7], О.О. Дудоров [8], С.Я. Лихова [11; 12], В.В. Топчій [15–17]. На рівні науково-практичних коментарів до КК України, підручників і посібників – П.П. Андрушко [4; 5], О.О. Дудоров [9], І.О. Зінченко [10], М.І. Мельник [13], М.І. Хавронюк [18]. На рівні наукових статей у періодичних виданнях – О.М. Олейнічук [14] і Н. Чекай [19].

Надаючи належне роботам зазначених та інших учених, варто визнати, що рівень наукового дослідження цього питання видається недостатнім. У науці кримінального права про нього висловлені суперечливі точки зору, неповною мірою врегульоване це питання в теорії кримінально-правової кваліфікації та кваліфікації злочинів, у зв'язку з цим судова практика зазнає серйозних труднощів. А тому виникає необхідність дослідити й підсумувати висловлені точки зору та запропонувати власну позицію на зазначену проблему.

Отже, незважаючи на те що цю проблему розглядали в кримінально-правовій літературі та юридичній науці, вона ще потребує подальшого наукового дослідження.

Мета статті полягає в усебічному дослідженні проблемних питань кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Для досягнення поставленої мети має бути вирішено такі завдання:

- дослідити й підсумувати висловлені точки зору щодо кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило невиконання установлених законом виплат;
- визначити проблеми в цьому питанні;
- висловити власну позицію на зазначену проблему.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері юридичної оцінки діяння у вигляді нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило невиконання установлених законом виплат.

Предметом дослідження є проблема кваліфікації нецільового використання бюджетних коштів, що спричинило невиконання установлених законом виплат.

Для досягнення поставленої мети й вирішення завдань у статті використані такі наукові методи, як логіко-юридичний, метод системного аналізу, узагальнення (точок зору, результатів дослідження) тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ч. 1 ст. 210 КК України передбачена кримінальна відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів із бюджету без установлених бюджетних призначень або з їх перевищенням у супереччя Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах.

А в ч. 2 ст. 175 КК України встановлене покарання за безпідставну невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленої законом виплати громадянам більше як за один місяць, учинену умисно керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, якщо вона була вчинена внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат.

І.О. Зінченко вважає, що коли предметом нецільового використання були бюджетні кошти, призначені для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат, учинене утворює ідеальну сукупність злочинів і потребує кваліфікації за ч. 2 ст. 175 і ст. 210 КК України [10, с. 473].

Згідно зі ст. 33 КК України, сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України, за жоден із яких їй не було засуджено. При цьому не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом. За сукупності злочинів кожен із них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини КК України.

А.А. Стрижевська справедливо визнає сукупністю злочинів учинення особою двох або більше злочинів, за жоден із яких особа не була засуджена, якщо за відсутності обставин, передбачених частиною 2 цієї статті, вони були вчинені:

- 1) одним діянням, яке в поєднанні з іншими обставинами відповідає різним складам злочинів;
- 2) окремими діяннями, які в поєднанні з іншими обставинами відповідають різним складам злочинів;
- 3) окремими діяннями, які в поєднанні з іншими обставинами відповідають одному складу злочину, але за на-

ступний злочин новою редакцією закону про кримінальну відповідальність передбачене більш суворе покарання, ніж за попередній. А в запропонованій ч. 2 цієї статті зазначено, що під час визнання злочинів сукупністю не враховується злочин, за який особу звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 47 КК України [20, с. 18–19].

У ст. 33 КК України види сукупності не виділяються. Однак у теорії кримінального права і правозастосовній практиці традиційно виділяються два види сукупності злочинів: реальна та ідеальна. Підставою поділу сукупності на види є кількість діянь, якими вчиняється два чи більше злочини. Адже два чи більше злочини можуть бути виконані як унаслідок учинення кількох діянь, так і внаслідок одного діяння.

Реальна сукупність має місце тоді, коли особа вчиняє два чи більше злочини двома або більше діяннями.

Ідеальна сукупність передбачає, що два чи більше злочини виконуються одним діянням. Причому одне діяння вчиняється в один і той самий час, в одному й тому самому місці [21, с. 340–341].

А.А. Стрижевською доведено, що під час класифікації сукупності злочинів ділиться на реальну, ідеальну та реально-ідеальну. Ідеальну сукупність утворює одне діяння, яке в поєднанні з іншими зазначеними в законі обставинами відповідає двом або більше юридичним складам злочинів, передбачених різними статтями (частинами статті) Особливої частини КК України. Реальну сукупність, за загальним правилом, утворюють декілька вчинених однією й тією самою особою діянь, які в поєднанні з іншими обставинами відповідають двом або більше різним юридичним складам злочинів. При цьому вчинені злочини з урахуванням їх стадій та окремих виявів співучасті можуть бути передбачені: а) різними статтями Особливої частини КК України; б) різними частинами однієї й тієї самої статті Особливої частини КК України; в) однією й тією самою статтею чи частиною статті Особливої частини КК України.

Особливий різновид реальної сукупності злочинів утворюють учинені неодноразово діяння, які в поєднанні з іншими обставинами відповідають одному й тому самому юридичному складу злочину, але за останнє (наступне) з них нова редакція закону передбачає більш сувору відповідальність, ніж за попереднє.

Реально-ідеальну сукупність утворюють два або більше діяння, що в поєднанні з іншими обставинами відповідають різним юридичним складам злочинів, водночас принаймні одне з цих діянь є спільним для цих складів [22, с. 8–9].

С.Я. Лихова частково погоджується з М.І. Хавронюком, який вважає ст. 175 КК України прикладом надмірної криміналізації [12, с. 403]. По-перше, за таке саме діяння встановлена адміністративна, дисциплінарна, матеріальна й цивільно-правова відповідальність, по-друге, ч. 2 ст. 175 створює небажану конкуренцію зі ст. 210 КК України (використання службовою особою бюджетних коштів у супереччя їх цільовому призначенню) [18, с. 178].

Конкуренція в кримінальному праві означає наявність кількох статей (частин статей, пунктів статей) нормативно-правових актів, які одночасно передбачають (охоплюють) діяння, що підлягає кримінально-правовій кваліфікації. Вирішення ж питань конкуренції передбачає з'ясування того, яка ж із статей (частин статей, пунктів статей) повинна бути застосована в цьому випадку або статтям якого із законів чи частин одного закону потрібно надати перевагу [21, с. 388–389].

С.Я. Лихова вважає лише ч. 2 ст. 175 КК України прикладом надмірної криміналізації та пропонує виключити

її з тексту ст. 175 КК України [12, с. 404]. Вона розглядає передбачену ч. 2 ст. 175 КК України невиклату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, учинену внаслідок нецільового використання відповідних коштів, як спеціальний різновид караного за ст. 210 КК України нецільового використання службовою особою бюджетних коштів. Оскільки конкретний розмір нецільового використання бюджетних коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат, у ч. 2 ст. 175 КК України не вказаний, то, якщо їх сума в тисячу й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, дії керівника підприємства, установи, організації, фінансування яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів, потрібно кваліфікувати за ч. 1 ст. 210 КК України (або за ч. 2 ст. 210 КК України, якщо предметом злочину були бюджетні кошти в особливо великому розмірі) [11, с. 26; 12, с. 405]. Далі С.Я. Лихова стверджує, що виключення цієї норми не означає декриміналізації цього діяння, а тільки означає інші підходи до кваліфікації окремого різновиду злочину, відповідальність за який передбачена в ст. 175 КК України [12, с. 406].

Так само вирішує цю проблему кваліфікації М.І. Мельник, на думку якого, якщо предметом нецільового використання були бюджетні кошти, призначені для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат, учинене утворює ідеальну сукупність злочинів і потребує кваліфікації за ч. 2 ст. 175 і відповідною частиною ст. 210 КК України [13, с. 477–478]. Хоча окремі автори, наприклад П.П. Андрушко, по-іншому розглядають можливість кваліфікації таких діянь. Не можна погодитися із цим автором у тому, що невиклата заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат і порушення законодавства про бюджетну систему України співвідносяться як загальний і спеціальний склади злочинів [4, с. 213–214; 5, с. 321–322].

Конкуренцію загальної та спеціальної норм визначають як зумовлену наявністю в кримінальному законодавстві двох норм, одна з яких є загальною (визначає певне коло діянь як злочини), інша – спеціальною (виділяє із цього кола певні діяння як самостійні злочини, спеціалізує кримінально-правове регулювання) нетиповою ситуацією у правозастосуванні, коли під час кримінально-правового оцінювання одного суспільно небезпечного діяння на застосування претендують обидві ці норми [23, с. 10; 24, с. 166–167].

Але П.П. Андрушко, як й інші автори, не розглядають при цьому можливість виключення з КК норми, яка міститься в ч. 2 ст. 175 КК України. Виключення цієї норми не означає декриміналізації цього діяння, а тільки означає інші підходи до кваліфікації окремого різновиду злочину, відповідальність за який передбачена в ст. 175 КК України. Такі самі висновки щодо кваліфікації зазначених дій робить Р.А. Волинець, пропонуючи, щоправда, виходити з іншого виду конкуренції кримінально-правових норм – частини й цілого, оскільки вважає, що склад злочину, передбаченого ст. 210 КК України, формальний, тобто фактично законодавцем криміналізований лише спосіб конкретної поведінки, а склад злочину, передбачений у ч. 2 ст. 175 КК України, матеріальний – відповідальність передбачена за умови настання наслідків нецільового використання бюджетних коштів – невиклата заробітної плати, відповідно, має застосовуватись норма, яка найбільш повно охоплює ознаки вчиненого посягання (що охоплює посягання загалом), – ч. 2 ст. 175 КК України [7, с. 132–134, 150–151].

Конкуренцію статей, які передбачають норми про ціле й частини, ціле й частину – це вид конкуренції статей, за якої вчинений злочин передбачений кількома (принаймні

двома) статтями Особливої частини кримінального закону, з яких одна охоплює все посягання, а інші – його частину або ж усі частини [21, с. 430].

На думку В.В. Топчія, мова в диспозиції ч. 2 ст. 175 КК України йде практично не про кваліфікований різновид злочину, а про окремий злочин, який полягає в нецільовому використанні коштів, які призначені для вказаних виплат. Робиться висновок, що склади злочинів, передбачені в ч. 1 ст. 210 і ч. 1 ст. 175 КК України, співвідносяться як загальний і спеціальний. Якщо ж сума використаних не за цільовим призначенням бюджетних коштів у три тисячі й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то кваліфікація має відбуватися за сукупністю злочинів – ч. 2 ст. 175 і ч. 2 ст. 210 КК України [15, с. 14].

В.В. Топчій вважає, що варто відмовитися від складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 175 КК України, хоча сьогодні практично всі науковці і практики розглядають діяння, відповідальність за яке передбачене в ч. 2 ст. 175 КК України, не як окремий злочин, а як кваліфікований вид невиклати відповідних коштів [16, с. 144]. Він також обґрунтовує доцільність виключення зі ст. 175 КК України ч. 2 цієї статті [17, с. 140–142].

Н.В. Чекай, критикуючи наявність цієї кваліфікуючої ознаки в ст. 175 КК України, зазначає, що на практиці виникають певні труднощі у визначенні цієї кваліфікуючої ознаки, що пов'язано з неоднозначним тлумаченням поняття «нецільове використання коштів, призначених для виплати заробітної плати» [19, с. 405].

О.М. Олейнічук [14, с. 85–86], у свою чергу, підтримує висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 2 липня 2013 р. на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо кримінальної відповідальності за невиклату заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат)», у якому в ч. 5 обґрунтовано недоцільність виключення досліджуваної кваліфікуючої ознаки за умови, що таке законодавче нововведення не стимулюватиме керівників юридичних осіб, а також громадян-суб'єктів підприємницької діяльності спрямовувати наявні кошти передусім на виплату заробітної плати громадян, що може призвести до порушень конституційних прав останніх [25, с. 4]. Зокрема, у цій частині висновку також зауважено, що на обґрунтування такої позиції в Пояснювальній записці до Законопроекту від 5 лютого 2013 р. реєстр. № 2180 зазначається, що «розпорядження коштами за призначенням регламентується тільки для установ та організацій, які фінансуються з бюджету. В той час як згідно зі ст. 319 Цивільного кодексу України [26] та ст. 134 Господарського кодексу України [27] власник (суб'єкт господарювання) володіє, користується і розпоряджається своїм майном, у тому числі коштами, на власний розсуд», а отже, зазначене не має порушувати конституційні права громадян, а саме право на отримання винагороди за працю, що, відповідно до ч. 3 ст. 15 Закону України «Про оплату праці» [28], здійснюється в першочерговому порядку [25, с. 4].

Деякі суди перекваліфіковували дії підсудних із ч. 2 на ч. 1 ст. 175 КК України, мотивуючи свої рішення тим, що керівники підприємств приватної форми власності є розпорядниками одержаних доходів, які не мають цільового призначення на виплату заробітної плати, на відміну від державних підприємств. Інші ж суди в разі витрачання керівниками підприємств грошей на господарські цілі, а не на виплату заробітної плати чи погашення заборгованості з її виплати засуджували підсудних за ч. 2 ст. 175 КК України. Наведене, на думку автора, свідчить про відсутність однакової судової практики щодо кваліфікації дій осіб, винних у невиклаті працівникам заробітної плати. Розпорядження коштами

за призначенням регламентується лише для установ та організацій, які фінансуються з бюджету й у фінансових документах яких чітко визначено кошти для виплати заробітної плати. Отже, якщо тлумачити кваліфікуючу ознаку ч. 2 ст. 175 КК України буквально, то до кримінальної відповідальності за цією статтею можна було б притягнути лише керівників тих установ та організацій, у яких використання коштів є цільовим. Проте, відповідно до ч. 3 ст. 15 Закону України «Про оплату праці», оплата праці працівників підприємства відбувається в першочерговому порядку; всі інші платежі здійснюються підприємством після виконання зобов'язань щодо оплати праці [28]. Отже, Н.В. Чекай робить висновок, що в разі поширювального тлумачення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 2 ст. 175 КК України, за цією частиною можна притягнути до кримінальної відповідальності керівника підприємства в усіх випадках, коли кошти підприємства він використовував не на виплату заробітної плати, а на інші потреби. Тоді ч. 1 ст. 175 КК України взагалі втрачає сенс існування, оскільки в разі відсутності в підприємства коштів немає й обов'язкової ознаки злочину – безпідставності невиклати заробітної плати, а у випадках використання коштів підприємства на інші потреби, а не на виплату заробітної плати, настає відповідальність за ч. 2 ст. 175 КК України. З метою вирішення цієї проблеми Н.В. Чекай пропонує вилучити з кримінального закону кваліфікуючу ознаку, вказану в ч. 2 ст. 175 КК України, тобто скасувати кримінальну відповідальність за безпідставну невиклату заробітної плати внаслідок нецільового використання коштів. Унесення таких змін призведе до того, що дії всіх керівників підприємств, установ, організацій, у т. ч. й тих, які фінансуються з бюджету й у фінансових документах яких чітко визначено кошти для виплати заробітної плати, кваліфікуватимуться за одною нормою КК. Якщо ж керівник бюджетної установи використає кошти, призначені для виплати заробітної плати, не за цільовим призначенням, його дії, крім ст. 175 КК України, кваліфікуватимуться за ст. 364 (зловживання владою чи службовим становищем) чи за ст. 210 КК України [19, с. 406].

Уважаємо, що ст. 210 і ч. 2 ст. 175 КК України лише частково в певних випадках перехрещуються між собою. Це має місце лише в разі нецільового використання бюджетних коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат, службовою особою (керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином-суб'єктом підприємницької діяльності), якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, що спричинило безпідставну невиклату такої виплати громадянам більш як за один місяць, учинену умисно. Відсутня необхідність кваліфікації за сукупністю цих норм, у зв'язку з відсутністю ознак складу злочину, передбаченого ст. 210 КК України, а кваліфікуються лише за ч. 2 ст. 175 КК України, наприклад, випадки, коли такі діяння вчинені щодо небюджетних коштів, тобто тих, що не включаються до державного й місцевих бюджетів. Або якщо предметом таких дій були бюджетні кошти менше, ніж у великих розмірах, тобто в сумі, що менше ніж у тисячу разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тощо. У зв'язку з цим вважаємо, що виключення кваліфікуючої ознаки, яка визначена в цій кримінально-правовій нормі, – «те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат», і, відповідно, ч. 2 зі ст. 175 КК України є необґрунтованим і недоцільним.

На нашу думку, у розглядуваній ситуації відсутня конкуренція частини (стаття КК про нецільове використання службовою особою бюджетних коштів) і цілого (стаття

КК про невиклату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, учинену внаслідок нецільового використання відповідних коштів), за якої застосуванню підлягає ціле – норма, котра з найбільшою повнотою охоплює фактичні ознаки вчиненого діяння. Видається, що тут має місце ідеальна сукупність, коли особа одним діянням учиняє два злочини, які мають різні юридичні склади. Одночасне інкримінування винному ч. 2 ст. 175 та відповідної частини ст. 210 КК України (за наявності всіх ознак складів злочинів) можна обґрунтувати такими аргументами.

Наявність сукупності злочинів звичайно пов'язується з настанням наслідків, які не охоплюються жодною однією статтею Особливої частини КК, заподіянням шкоди різним об'єктам. Тому випадки, коли ситуація нагадує ідеальну сукупність злочинів, але насправді нею не є, пов'язана з характером об'єкта (об'єктів), який порушується внаслідок посягання, особливостями самого діяння та змістом наслідків, які настали, конструкціями статей Особливої частини КК [21, с. 342].

Кваліфікація за сукупністю видається правильною на тій підставі, що злочини, передбачені ст. ст. 175, 210 КК України, містяться в різних розділах Особливої частини КК (VI та VII, відповідно), а отже, мають різні родові й основні безпосередні об'єкти.

Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 175 КК України, є сукупність правовідносин, якими визначаються підстави й порядок виплати громадянам заробітної плати, стипендії, а також здійснення інших видів соціальних виплат. В.В. Топчий указує, що злочин, відповідальність за який передбачена в ст. 175 КК України, посягає на декілька безпосередніх об'єктів: трудові правовідносини, правовідносини у сфері соціального захисту, в тому числі пенсійні правовідносини, а також правовідносини, зміст яких утворює право окремої групи управомочених суб'єктів на отримання стипендії. Отже, враховуючи неоднорідність змісту безпосередніх об'єктів цього злочину, автор робить висновок, що об'єднання в одній цій статті різнорідних юридичних складів злочинів є нехарактерним для доктринального підходу до побудови кримінально-правових норм у КК [15, с. 5–6].

Р.А. Волинець визначає родовий об'єкт злочину, передбаченого ст. 210 КК України, як соціальні зв'язки у формі правовідносин, що утворюють систему господарювання, а видовий – як установлений законодавством порядок формування та витрачання бюджетних коштів. Основним безпосереднім об'єктом ним пропонується вважати встановлений бюджетним законодавством порядок використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади України й органами місцевого самоврядування [6, с. 7, 9].

Тут потрібно мати на увазі сформульоване В.М. Кудрявцевим правило, згідно з яким відсутня ідеальна сукупність злочинів у тому разі, коли дії винного спричиняють шкоду об'єктам, які знаходяться між собою у відносинах підлеглості або один із об'єктів є частиною іншого [29, с. 248–249]. На нашу думку, основні безпосередні об'єкти невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат і нецільове використання службовою особою бюджетних коштів не перебувають між собою у взаємозв'язку, вказаному В.М. Кудрявцевим, і жоден із них немає підстав розглядати як більш повний порівняно з іншим. Зазначимо також, що виключення зі ст. 175 КК України ч. 2 цієї статті навряд чи однозначно вирішить аналізовану проблему співвідношення складів злочинів.

Отже, нецільове використання бюджетних коштів службовою особою (керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи

громадянином-суб'єктом підприємницької діяльності), якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, що спричинило безпідставну невиклату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленої законом виплати громадянам більш як за один місяць, учинену умисно, за наявності інших ознак цих складів злочинів утворює ідеальну сукупність злочинів і потребує кваліфікації за ч. 2 ст. 175 і відповідною частиною ст. 210 КК України.

Висновки. Отже, ст. 210 і ч. 2 ст. 175 КК України лише частково в певних випадках перехрещуються між собою. Це має місце лише в разі нецільового використання бюджетних коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат, службовою особою (керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином-суб'єктом підприємницької діяльності), якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, що спричинило безпідставну невиклату такої виплати громадянам більш як за один місяць, вчинену умисно. У зв'язку з цим уважаємо, що виключення кваліфікуючої ознаки, що визначена в цій кримінально-правовій нормі, – «те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат», і, відповідно, ч. 2 зі ст. 175 КК є необґрунтованим і недоцільним.

Між ст. 210 і ч. 2 ст. 175 КК України відсутня конкуренція статей, оскільки ці злочини містяться в різних розділах Особливої частини КК (VI та VII, відповідно), а отже, мають різні родові й основні безпосередні об'єкти. У зв'язку з цим нецільове використання бюджетних коштів службовою особою (керівником підприємства, установи або організації незалежно від форми власності чи громадянином-суб'єктом підприємницької діяльності), якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, що спричинило безпідставну невиклату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленої законом виплати громадянам більш як за один місяць, вчинену умисно, за наявності інших ознак складів злочинів утворює ідеальну сукупність злочинів і потребує кваліфікації за ч. 2 ст. 175 і відповідною частиною ст. 210 КК України.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 3 кн. / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка. – К. : Форум, 2005. – Кн. 2. – 2005. – 672 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С.С. Яценко. – 4-е вид., переробл. та доповн. – К. : А.С.К., 2005. – 848 с.
6. Волинець Р.А. Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства (ст. 210 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Р.А. Волинець. – К. : Академія адвокатури України, 2011. – 16 с.
7. Волинець Р.А. Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства (ст. 210 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та

кримінологія; кримінально-виконавче право» / Р.А. Волинець. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2011. – 215 с.

8. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : [монографія] / О.О. Дудоров. – К. : Юридична практика, 2003. – 924 с.

9. Кримінальне право (Особлива частина) : [підручник] / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. – Луганськ : Елтон-2, 2012. – Т. 1. – 2012. – 780 с.

10. Кримінальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 3-є вид., переробл. та доповн. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2007. – 1184 с.

11. Лихова С.Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження) : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.Я. Лихова. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2006. – 41 с.

12. Лихова С.Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження) : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.Я. Лихова. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2006. – 471 с.

13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

14. Олейнічук О.М. Кваліфікуючі ознаки складу злочину безпідставної невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат / О.М. Олейнічук // Юридична наука : науковий юридичний журнал. – 2015. – № 4. – С. 84–94.

15. Топчій В.В. Кримінально-правова характеристика невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Топчій. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – 20 с.

16. Топчій В.В. Кримінально-правова характеристика невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Топчій. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. – 271 с.

17. Топчій В.В. Кримінально-правова характеристика невиклати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України) : [монографія] / В.В. Топчій. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 259 с.

18. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – К. : Істина, 2004. – 504 с.

19. Чекай Н. Актуальні питання розвитку кримінально-правової політики у сфері боротьби зі злочинами, пов'язаними з порушенням законодавства про працю / Н. Чекай // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». – 2010. – Вип. 51. – С. 405–406.

20. Стрижевська А.А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.А. Стрижевська. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. – 26 с.

21. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : [навчальний посібник] / В.О. Навроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

22. Стрижевська А.А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08

«Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.А. Стрижевська. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. – 201 с.

23. Марін О.К. Конкуренція кримінально-правових норм : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.К. Марін. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2001. – 16 с.

24. Марін О.К. Конкуренція кримінально-правових норм : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.К. Марін. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2001. – 232 с.

25. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 2 липня 2013 р. на проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо кримінальної відповідальності за невивплату

заробітної плати, стипендії, пенсії та інших установлених законом виплат)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=45641&pf35401=268781>.

26. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356.

27. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.

28. Про оплату праці : Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121.

29. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – М. : Юристъ, 1999. – 304 с.

